
Стаття надійшла до редакції 14.02.2017

Перевірено на плагіат 09.10.2017 р.

унікальність – 95.61%

УДК 811'14'02:81'42

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ДИСОНАНС РІВНІВ АВТОРСЬКОЇ ТА НАРАТОРСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ІІІ КНИЗІ “ІСТОРІЇ...” ГЕРОДІАНА

Довбищенко Федір Володимирович, fedir.dovbyshchenko@gmail.com

аспірант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інститут філології

У рамках даної статті текст ІІІ книги давньогрецького історика Риму ІІІ ст. н. е. Геродіана розглядається з позицій наратології та рецептивної естетики. Комплексний аналіз дозволяє дослідити цей фрагмент твору Геродіана як реалізацію авторської концепції в рамках наративної стратегії. Описано теоретичні засади наратології та рецептивної естетики, що дає можливість трактувати досліджуваний текст як взаємодію автора з читачем. Розмежування авторської та нараторської комунікації створює передумови для опису наративної стратегії, мовних тактик та комунікативних ходів, які забезпечують дворівневу комунікацію з читачем і виводять його на розуміння ідей, закладених у тексті ІІІ книги “Історії...” Геродіана. З’ясовано механізм виведення читача на розуміння авторської комунікації через тактику переакцентування її комунікативний хід, який полягає в поєднанні взаємнозаперечних свідчень в одному контексті нараторського мовлення. Цей прийом зумовлює лакуну під час відчитування читачем нараторської комунікації, описану в теорії рецептивної естетики. Таким чином читача спрямовано на відкриття рівня авторської комунікації та декодування авторського повідомлення. Доведена умисність застосування автором описаного набору комунікативних ходів і тактик, які є реалізацією на рівні тексту авторської наративної стратегії. Осмислюються функції авторської та нараторської комунікації у творі.

Ключові слова: наративна стратегія, авторська комунікація, нараторська комунікація, мовна тактика, комунікативний хід, давньогрецька історіографія.

Problems of classical philology and neohellenic studies© Dovbyshchenko F., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

The Information Discordance of the Levels of Authorial and Narratorial Communication in the Book III of Herodian's "History..." (in Ukrainian)

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ДИССОНАНС УРОВНЕЙ АВТОРСКОЙ И НАРРАТОРСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В III КНИГЕ “ИСТОРИИ...” ГЕРОДИАНА

Довбищенко Ф.В., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

аспирант

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Институт филологии*

В рамках данной статьи текст III книги древнегреческого историка Рима III в. н. э. Геродиана рассматривается в ключе нарратологии и рецептивной эстетики. Комплексный анализ позволяет исследовать этот фрагмент произведения Геродиана как реализацию авторской концепции в рамках нарративной стратегии. Описываются теоретические основы нарратологии и рецептивной эстетики, что позволяет рассматривать данный текст как взаимодействие автора и читателя. Разведение авторской и нарраторской коммуникаций создает предпосылки для описания нарративной стратегии, языковых тактик и коммуникативных ходов, обеспечивающих двухуровневую коммуникацию с читателем и выводящих его на понимание идей, заложенных в тексте III книги “Истории...” Геродиана. Показан механизм подведения читателя к пониманию авторской коммуникации посредством коммуникативного хода, состоящего в сочетании взаимопротиворечащих сведений в одном контексте нарраторской речи. Этот прием порождает описанную в теории рецептивной эстетики лауну во время считывания читателем нарраторской коммуникации. Таким образом читателя подводят к открытию уровня авторской коммуникации и декодированию авторского сообщения. Доказан умышленный характер употребления автором описанного набора коммуникативных ходов и тактик, которые являются реализацией на текстовом уровне авторской нарративной стратегии. Осмыслено назначение авторской и нарраторской коммуникаций в произведении.

Ключевые слова: *нарративная стратегия, авторская коммуникация, нарраторская коммуникация, языковая тактика, коммуникативный ход, древнегреческая историография.*

THE INFORMATION DISCORDANCE OF THE LEVELS OF AUTHORIAL AND NARRATORIAL COMMUNICATION IN THE BOOK III OF HERODIAN’S “HISTORY...”

Dovbyshchenko F. V., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

Post-graduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Philology

In the present paper the book III of Herodian’s “History of the Roman Empire” is analyzed from the point of view of narratology and reader-response criticism. A narratological analysis allows to study the fragment as a realization of the author’s concept

Проблеми класичної філології та неоелліністики

© Довбищенко Ф. В., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

Інформаційний дисонанс рівнів авторської та нараторської комунікації у III книзі “Історії...” Геродіана
(Українською)

within the narrative strategy. The theoretical basics of narratology and reader-response criticism are shown as facilitating the consideration of the text within author-reader communication. A distinction between authorial and narrator's communication makes it possible to describe the narrative strategy, lingual tactics and communicative devices providing the two-level communication with a reader and making him understand the ideas underlining the text of the book III of Herodian's "History...". The mechanism of making the reader reveal the author's plot via re-accentuation tactics on the basis of junction of mutually antithetical narratives in the same context is demonstrated. This device provokes the lacuna in decoding the narrator's message in the reader's perception. In this way the reader is directed to discover the level of authorial communication and comprehend the author's message. The deliberation of authorial choice of the previously named lingual tactics and devices is proved to be the core component of the narrative strategy. The role of authorial and narrator's communication becomes clear.

Key words: narrative strategy, authorial communication, narrator's communication, lingual tactics, communicative device, ancient greek historiography.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю дослідження наративних стратегій у творах елліністичної доби, зокрема, у творі Геродіана «Історія Римської держави після Марка Аврелія» та застосування дискурсивних підходів до історіографічних творів античності як таких, що не позбавлені фікціональності.

Метою дослідження є дослідження структури комунікації, виявлення та систематизація тактик та прийомів наративної стратегії у III книзі праці давньогрецького історика Геродіана «Історія після Марка Аврелія».

Об'єктом дослідження є текст III книги праці пізньоантичного історика Геродіана (III ст. н.е.) Τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας ἱστορίας βιβλία ὀκτώ («Історія Римської держави після Марка Аврелія»), який розглядається з позицій наратології та рецептивної естетики.

Предмет дослідження – структура комунікації, тактики та прийоми наративної стратегії, реалізовані у творі.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що підходи наратології та рецептивної естетики застосовуються до дослідження історіографічного твору античної доби, що є неможливим у рамках традиційної історіографії; з'ясовано, що застосування моделі подвійної структури комунікації фікціонального тексту до історіографічних творів античності є цілком виправданим; доведено дисонансу співвіднесеність авторської та нараторської комунікацій в історіографічному тексті.

Серед визначних праць, у яких всеохопно і ґрунтовно була розроблена теорія наративу, варто відзначити роботи Ю. Тинянова, В. Пропа, М. Бахтіна К. Леві-Строса, Ж. Женета, Р. Барта, А. Греймаса, Ц. Тодорова, У. Еко, Р. Барта, М. Фуко, Ю. Кристевой. Зокрема, засновник французького структуралізму

К. Леві-Строс уперше застосував знакову теорію Ф. де Сосюра до нелінгвістичного матеріалу, а саме в етнології ("Елементарні структури роду", 1949). Заслугу К. Леві-Строса вбачають також і в тому, що він уперше сформулював важливе теоретичне припущення, згідно з яким "культура має будову, подібну до будови мови" ("Структурна антропологія", 1958) [Lévi-Strauss 1958, 79]. К. Бремоном [Бремон 2001, 475] була окреслена та обґрунтована можливість аналізу наративних текстів з позицій структуралізму, що передбачає трактування тексту як системи знаків, кожен з яких є відношенням означника і означуваного, а у випадку наративних текстів – дискурсу та розповіді [Ткачук 2002, 34, 128]. Умовно таку структуру наративного тексту можна зобразити так:

$$\frac{\text{знак (наратив)}}{\text{означник}} = \frac{\text{означник}}{\text{означуване}} \frac{\text{дискурс ("як?")}}{\text{розповідь ("що?")}}$$

Наративні тексти можна називати розповідними, бо вони завжди мають ознаку подієвості та містять виклад певної історії (слово *наративний* походить від лат. *narrare* - *оповідати*). Ключовою фігурою комунікації у наративних текстах є **наратор** – "той, хто розповідає в тексті" [Ткачук 2002, 83]. За М. Зубрицькою, наратор у розповідному тексті – це "голос, який промовляє, відповідає за акт нарації, оповідаючи про подію як "правдиву історію" [Антологія 2001, 799]. Наратор, що належить не до реального, а до текстуального світу, передає розповідь іншій його частині – **нарататорові**. Нарататор (фр. *narrataire*) є адресатом наратора, тією інстанцією, до якої звернена його розповідь [Genette 1972, 226].

У наративних текстах прийнято виділяти подвійну структуру комунікації, адже наратор та нарататор є компонентами світу, який зображується в тексті **автором**, а адресатом авторського повідомлення постає **читач**. На відміну від наратора та нарататора, дві останні інстанції існують у реальному світі: автор є конкретною особою, існування якої не обмежене текстом. За О. Ткачуком, "реального чи справжнього автора не слід змішувати із прихованим автором наративу або наратором; на відміну від них, він не є властивим наративу чи вивідним з нього" [Ткачук 2002, 6]. Читач, як і автор, є певною особою, яка сприймає твір як авторське повідомлення і так само існує поза текстом [Шмид 2003, 41]. Подвійну структуру комунікації в наративному тексті можна зобразити у вигляді схеми [Шмид 2003, с. 35]:

Проблеми класичної філології та неоелліністики

© Довбищенко Ф. В., fedor.dovbyshchenko@gmail.com

Інформаційний дисонанс рівнів авторської та нараторської комунікації у III книзі "Історії..." Геродіана (Українською)

Як бачимо, нараторська комунікація є складовою частиною авторської, причому відноситься саме до зображуваного автором світу, адже і наратор, і його уявний адресат, і повідомлення, яке йому передається, формуються авторською уявою.

Нами [Довбищенко 2015] розглянуто схему комунікації в наративному тексті. Нагадаємо, що, за теорією наративу, конкретний автор і конкретний читач перебувають поза межами твору, оскільки їхнє існування ним не обмежується. У творенні та відчитуванні наративного тексту беруть участь абстрактний автор і абстрактний читач як уявні образи, формовані текстом [Шмид 2003, 41], [Довбищенко 2015, 244].

Текст завжди є результатом взаємодії адресанта та адресата повідомлення, тобто автора та читача [Iser 1972, 279-299]. За М. Кольхауером, авторська позиція є конструктом, який створюється читачем на основі тексту [Кольхауэр 1995, 73]. На нашу думку, дослідження позиції автора та авторських інтенцій неможливе без залучення теоретичних надбань рецептивної естетики.

Рецептивна естетика, теорія рецепції (естетика сприймання, теорія сприймання) – теоретичний напрям, який започаткували та розвинули представники так званої Константської школи Г. Р. Яусс та В. Ізер наприкінці 1960-х рр. Школа рецептивної естетики наголошує на активній ролі читача у процесі пізнання та реалізації літературного тексту. Г. Яуссу належить концепція горизонту сподіваного, а В. Ізер ґрунтовно проаналізував феноменологічний аспект процесу читання. Рецептивна естетика розглядає значення як взаємодію між текстом та читачем, “як ефект досвіду, а не як закодовану інформацію” [Антологія 2001, 804-805].

В. Ізер у статті “Процес читання: феноменологічне наближення” постулює наявність у тексті двох полюсів: художнього та естетичного. Перший з них стосується тексту, створеного автором, а другий вказує на його реалізацію, яку здійснює читач. Тільки така реалізація спонукає текст до життя, перетворює його на твір. “Сходження в одній точці тексту і читача започатковує **екзистенцію літературного твору**” [Антологія 2001, с. 349]. За Р. Інґарденом, світ, представлений у літературному творі, побудований на **інтенційному співвідношенні речень**: “Речення пов’язуються різноманітними шляхами і утворюють складніші одиниці значення, що виявляють дуже різну структуру і приводять до появи таких речей, як оповідання, роман, діалог, драма, наукова теорія... У підсумку постає особливий світ із складовими частинами, визначеними таким чи іншим шляхом, із усіма варіаціями, що можуть трапитися в цих частинах – це чисто інтенційні співвідношення складнопідрядних речень”. Всю суму інтенційних співвідношень Р. Інґарден називає “світом, представленим” у творі [Ingarden 1968, 29].

В. Ізер також згадує тезу Е. Гусерля про преінтенції – оформлені в окремих реченнях “сподівання на те, що має надійти” [Антологія 2001, 352]. На основі

цих суджень В. Ізер робить висновок про існування **дійсного виміру тексту**, який формується самим текстом та уявою читача [Антологія 2001, 353]. Таким чином, читання є творчим процесом, далеким від простої перцепції написаного [Антологія 2001, 353].

Якщо наступне речення в тексті не має відчутного зв'язку з тим, яке продумав читач, то у свідомості відбувається блокада, яку Р. Інгарден називає **лакуною**. Читач на власний розсуд заповнює лакуну, і в цьому акті виявляється динаміка читання. Фазами тексту, таким чином, є **антиципація і ретроспекція**: читач постійно подумки передбачає те, про що йтиметься у тексті, і водночас згадує вже прочитане. Саме антиципація та ретроспекція призводять до утворення дійсного виміру тексту [Антологія 2001, 355]. Дійсність, яку творить читач, відрізняється від його власної. Автор, не розгортаючи повної картини перед очима читача, створює в тексті елементи невизначеності, які поряд з наявністю лакун у тексті, формують читацьку уяву. Таким чином утворюється **гештальт** (образ) тексту, до складу якого входять: 1) образи, витворені читацькою уявою; 2) антиципація і ретроспекція; 3) **консистенція** – процес групування в одну цілість усіх аспектів тексту [Антологія 2001, 356].

Гештальт формується за рахунок читацького сподівання і творення **ілюзій**, які допомагають “досвіду тексту стати прочитуваним”. Гештальт не є істинним значенням тексту. При читанні формується **конфігуративне значення тексту**, яке є лише частиною цілого значення [Антологія 2001, 357]. Консистенція, витворена читачем, вступає у конфлікт з багатьма іншими можливостями здійснення тексту, які вона намагається вилучити. Тому “конфігуративне значення тексту завжди супроводжується **чужими асоціаціями**, які не збігаються з витвореними ілюзіями” [Антологія 2001, 357]. У процесі коливання між втягненням у ілюзії та чужими асоціаціями читач формує власний естетичний досвід. При цьому він здійснює *акт відтворення*, без якого об'єкт не сприймається як твір мистецтва. Так формуються **взаємовідносини читача і тексту**, які складаються з *трьох аспектів* [Антологія 2001, 362]: 1) процесу антиципації та ретроспекції; 2) послідовності розгортання тексту як життєвих подій; 3) вражень, викликаних подібністю текстуального та життєвого досвіду.

На основі викладених тут позицій теорії рецептивної естетики можемо зробити висновок про існування **лінії автора** та **лінії читача**, на перетині яких і відбувається екзистенція твору.

Кінцевою метою будь-якої наративної стратегії є «корекція моделі світу адресата» [Иссерс 2008, 109]. Ця корекція здійснюється в тексті наратором шляхом застосування певних мовних тактик. У тексті “Історії...” Геродіана читач перш за все наштовхується на лакуну (“блокування протікання речень”), закладені на рівні нараторської комунікації, і лише згодом виявляє, що ці лакуну сигналізують про застосування наратором мовних тактик, які мають маніпулятивний характер. Наявність цих лакун зумовлює смислову

Проблеми класичної філології та неоелліністики

© Довбищенко Ф. В., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

Інформаційний дисонанс рівнів авторської та нараторської комунікації у III книзі “Історії...” Геродіана (Українською)

невідповідність, тобто – **інформаційний дисонанс** авторської та нараторської комунікації. У науковій літературі на сьогодні розроблені такі поняття, як “мовленнєва стратегія”, “комунікативний хід”, “мовна тактика”.

Під **мовленнєвою стратегією** розуміють “сукупність мовленнєвих дій, спрямованих та вирішення загального комунікативного завдання мовця (глобального наміру, за ван Дейком)” [Иссерс 2008, 109]. **Наративну стратегію** розглядатимемо як різновид мовленнєвої у рамках такого типу комунікації, як наративний текст. Під **мовною тактикою** розуміють “одну або декілька мовленнєвих дій, які сприяють реалізації стратегії” [Иссерс 2008, 110]. В той же час, О. Иссерс пропонує розрізняти поняття мовної тактики та **комунікативного ходу**. Останній вона тлумачить як «прийом, який виступає інструментом реалізації тієї чи іншої мовної тактики» [Иссерс 2008, с. 117].

Отже, наративна стратегія – це спосіб досягнення глобальної мети адресанта повідомлення; мовна тактика – це спосіб дій, який обирається мовцем (автором твору) для реалізації цієї стратегії; комунікативний хід – це конкретний мовленнєвий акт, який виступає втіленням тієї чи іншої мовної тактики безпосередньо на рівні тексту наратора. У таблиці 1 ми розглянемо в систематизованому вигляді комунікативні ходи й тактики в моментах перипетій (“золотого перетину”) “Історії...” Геродіана.

У III книзі “Історії...” Геродіана привертає увагу центральний епізод – замах Плавтіана на імператорів (III.11-III.12). Причини замаху повідомляються в 10-й частині. Там наратор зосереджується на описі чвар синів Севера і стверджує, що останній намагався примирити їх, а старшому (Антонінові) навіть підшукав дружину, щоб той опам’ятався:

[...] ἡγάγετό τε αὐτῷ γυναῖκα, γάμῳ σωφρονίσαι θέλων. <ЛАКУНА> ἦν δὲ ἐκεῖνη θυγάτηρ τοῦ ἐπάρχοντος τῶν στρατοπέδων· Πλαυτιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ· τοῦτον τὰ μὲν πρῶτα τῆς ἡλικίας εὐτελῇ (τινὲς αὐτὸν καὶ πεφυγαδεῦσθαι ἔλεγον ἀλόντα ἐπιστάσεσι καὶ πολλοῖς ἀμαρτήμασιν), ὄντα δὲ πολίτην ἑαυτοῦ (Λίβυς γὰρ καὶ κεῖνος ἦν), ὥς μὲν τινες ἔλεγον, πρὸς γένους αὐτῷ ὑπάρχοντα, ὥς δ’ ἕτεροι μᾶλλον διέβαλλον, ἀκμαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ γενόμενον παιδικά, πλὴν ἀλλ’ ὁ Σεβήρος ἐκ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς τύχης ἐς μεγάλην προήγαγεν ἐξουσίαν, πλούτῳ τε ὑπερβάλλοντι ἐκόσμησε, τῶν ἀναιρουμένων χαριζόμενος τὰς οὐσίας, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ’ ἢ μερισάμενος πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχήν. ἥπερ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος οὔτε ὠμότητος οὔτε βίας ἐν πᾶσιν οἷς ἔπραττεν ἀπείχετο, φοβερώτερος τῶν πώποτε ἀρχόντων γενόμενος. τοῦτου τὴν θυγατέρα ζεύξας ὁ Σεβήρος τῷ υἱῷ τὸν οἶκον ἥνωσεν.

[...] підшукав він йому й дружину, шлюбом прагнучи його привести до поміркованості.<ЛАКУНА> Вона була дочкою префекта преторію на ім’я Плавтіан: у молодості той був нищою людиною (хтось навіть каже, що він був вигнаний зі свого міста за заворушення і численні злочини). Був він співвітчизником Севера (і той був лівійцем); одні стверджують, що вони були родичами, а інші зауважували, що в юному віці вони дружили; як би там не було, Север з малого та нищого становища привів його до великої влади, наділив

нечуваним багатством, віддаючи йому майно вбитих ним громадян, і ледь не робив із нього співправителя. Користуючись своїм становищем, Плавтіан у вчинках не нехтував ані жорсткістю, ані насильством, справляючи більший страх, ніж будь-хто з тих, хто колись правив. Север, одруживши свого сина з його дочкою, розділив із ним дім [Herodian 2005, 75-76].

Далі йде пасаж, у якому з'ясовується походження дівчини і виявляється, що батько її (той самий Плавтіан), м'яко кажучи, не є еталоном моральності:

ἤπερ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος οὔτε ὠμότητος οὔτε βίας ἐν πᾶσιν οἷς ἐπράττεν ἀπέιχετο, φοβερώτερος τῶν πώποτε ἀρχόντων γενόμενος.

Користуючись своїм становищем, Плавтіан у вчинках не нехтував ані жорсткістю, ані насильством, справляючи більший страх, ніж будь-хто з тих, хто колись правив [Herodian 2005, 76].

Тут ми знову наштовхуємося на лакуну, вготовану наратором: як можна повернути до поміркованості сина, одруживши його із дочкою, по суті, бандита? Короткий curriculum vitae Плавтіана, що наводиться поруч, свідчить про те, що Север привів до влади свій місцевий клан (із африканського міста Leptis Magna). Із цих позицій стають зрозумілими мотиви ненависті Антоніна до дружини: Плавтіан стає аж надто небезпечним конкурентом у боротьбі за престол після смерті Септимія Севера або, в усякому разі, буде спроможним чинити суттєві перепони його, Каракалли, одноосібній владі. У наступних двох частинах подається опис, по суті, внутрішньокланової боротьби, де Плавтіан зазнає поразки.

Висновуємо, що наратор знову «бреше», як і в попередній книзі. Його повідомлення можна резюмувати так: «Доброчесний правитель Септимій Север намагався зробити все від себе залежне, щоб настановити на путь істинну своїх синів, але через підступне оточення так це йому і не вдалося». Авторська ж комунікація дає нам зрозуміти, що доброчесність Севера дуже сумнівна, а одруження сина було нічим іншим за спробу закріпити владу за новою династією (кланом LeptisMagna) [Burley 1999, 8-23].

**Таблиця 1. Комунікативні ходи й тактики в моментах перипетій
("золотого перетину") "Історії..." Геродіана**

№ книги, № частини	Комунікативний хід	Мета комунікативного ходу	Мовна тактика
Кн. III, ч. [III.10]	поєднання в одному контексті взаємовиключних свідчень наратора: намагання Севера зробити із сина	приховати сутність не державницької політики самого Севера (приведення ним до влади «любих друзів»)	переакцентування (переакцентування інформації з одного об'єкта на інший з метою приховання справжніх намірів

Проблеми класичної філології та неоелліністики

© Довбищенко Ф. В., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

Інформаційний дисонанс рівнів авторської та нараторської комунікації у III книзі "Історії..." Геродіана (Українською)

	добропорядну людину через шлюб з дочкою Плавтіана та твердження наратора про Плавтіана як антипода морального еталону (не виправдання антиципації)	через опис негативних якостей його ставленика (протеже) Плавтіана	головного героя – Севера)
--	---	--	------------------------------

Як впливає з таблиці, наратор використовує різноманітні мовні тактики, і всі вони носять маніпулятивний характер. Саме цей маніпулятивний характер мовних тактик наратора і покликаний, на нашу думку, збудити свідомість читача і допомогти йому вийти на імпліцитний рівень авторської комунікації. Розкриття суті маніпуляції наратора з читацькою свідомістю є важливою роботою адресата твору Геродіана: читач має відстежити логіку комунікативного ходу наратора, визначити мету застосованого комунікативного ходу, а також зрозуміти специфіку самої мовної тактики в III книзі твору Геродіана.

Наявність маніпулятивних тактик, які застосовуються в усьому тексті “Історії...” Геродіана, свідчить про нереалізацію наратором преінтенції, заявленої на самому початку твору. Під **преінтенціями**, нагадаємо, ми розуміємо співвідношення речень, які оформлюють сподівання на інформацію, що має надійти. Цей прийом, на нашу думку, розрахований на те, аби читач міг у подальшому або відхилити надану в такий спосіб наратором інформацію, або, надавши їй підтвердження, виправдати її. Отже, заявлена наратором преінтенція виглядає так:

Οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ συγκομιδὴν ἱστορίας ἀσχοληθέντων ἔργων τε πάλαι γεγονότων μνήμην ἀνανεώσασθαι σπουδασάντων, παιδείας κλέος αἰδίων μνώμενοι, ὥς ἂν μὴ σιωπήσαντες λάθοιεν ἐς τὸν πολὺν ὄμιλον ἀριθμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὀλιγώρησαν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεως τε καὶ εὐφωνίας, θαρροῦντες, ὥς εἴ τι καὶ μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως αὐτοὶ καρπώσονται, τὸ δ' ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ ἐλεγχθήσεται. εἰσὶ δ' οἱ πρὸς ἔχθραν ἢ μῖσος τυράννων, κολακείαν τε ἢ τιμὴν βασιλέων πόλεως τε καὶ ἰδιωτῶν, εὐτελῇ καὶ μικρὰ ἔργα λόγων ἀρετῇ δόξῃ παρέδοσαν τῆς ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δ' ἱστορίαν οὐ παρ' ἄλλων παραδεξάμενος ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον, ὑπὸ νεαροῦ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ, μετὰ πάσης {ἀληθοῦς} ἀκριβείας ἤθροισα ἐς συγγραφὴν, οὐκ ἀτερπῇ τὴν γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκήσας ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων.

Багато з тих, хто старанно збирає історії і намагається оживити в пам'яті події минулого, дбаючи про вічну славу освіченості, щоби не бути забутими й замовчуваними і не загубитися серед багатьох інших, нехтували у своїх працях істиною, не без хисту дбаючи про

стиль і милозвучність, покладаючись на те, що навіть якщо оповідатимуть байки, приємне для слуху в їх творах буде гідно оціненим, а істинному не буде приділятися увага. Є й такі, котрі через ненависть чи відразу до тиранів, запопадливість або смирення перед царями, на догоду містам чи окремим особам надають перевагу незначним діянням перед істиною. Я ж не запозичую вінших неперевірені та непізнавані історії, а лише зібрав у своєму нарисі з усією ретельністю ті з подій, пам'ять про які ще свіжа, вважаючи, що знання про великі справи, звершені впродовж короткого часу, не буде неприємним для наступних поколінь [Herodian 2005, 1].

Як бачимо, чи не єдина висловлена наратором преінтенція на рівні нараторської комунікації є фальшивою установкою, яку читач покликаний виявити і спростувати. Проте на рівні авторської комунікації ця преінтенція цілком себе виправдовує. Несправдження преінтенцій також є проявом інформаційного дисонансу (невідповідності) двох комунікативних рівнів. Аби пересвідчитися в цьому, нижче в систематизованому вигляді подамо узагальнюючу таблицю, у якій відобразимо трактування ідеальним реципієнтом дій головного героя у III книзі “Історії...” Геродіана момент перипетії на рівнях як нараторської, так і авторської комунікацій.

Таблиця 2. Інформаційний дисонанс рівнів авторської та нараторської комунікацій

Композиційні частини «Історії...» Геродіана	Головний герой у момент перипетії	Інформація на рівні нараторської комунікації	Інформація на рівні авторської комунікації
Кн. III	Септимій Север	Шлюб Антоніна (сина Севера) та дочки Плавтіана як державницький крок Септимія Севера, направлений на виховання спадкоємця престолу	Шлюб Антоніна та дочки Плавтіана не як прояв державницького мислення, а як засіб реалізації ним особистих та кланових інтересів

Таким чином, як стає очевидним із наведеної вище таблиці, одним з основних завдань наративної стратегії у III книзі “Історії...” Геродіана є розбудова (сам факт встановлення) інформаційного дисонансу на рівні, з одного боку, авторської комунікації, а з іншого – нараторської. Наратор у цьому творі – це провокатор думок читача, та «фігура», яка буквально змушує його виконувати доволі важку інтелектуальну роботу з метою встановлення істини, тобто дошукування історичної правди. З таблиці № 2 також стає зрозумілим, що призначення рівня авторської комунікації – виявити істинні мотиви поведінки та вчинків головних героїв кожної з восьми книг “Історії...” Геродіана. Призначення рівня нараторської комунікації – провокувати читача, надаючи

Проблеми класичної філології та неоееллістики

© Довбищенко Ф. В., fedir.dovbyshchenko@gmail.com

Інформаційний дисонанс рівнів авторської та нараторської комунікації у III книзі “Історії...” Геродіана (Українською)

інформацію, яка вступає в семантичний дисонанс з інформацією рівня авторської комунікації, до серйозної інтелектуальної роботи з тим, аби адресат твору (ідеальний реципієнт) зміг піднятися до осмислення змісту текстуальної інформації, імпліцитно закладеної на рівні авторської комунікації.

Література

1. *Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.*/За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001.
2. Бремон К. *Структурное изучение повествовательных текстов после В. Проппа*//Семиотика: Антология / Сост. Ю.С. Степанов. Изд. 2-е, испр. и доп.. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001.
3. Довбищенко Ф.В. *Комунікативна структура I книги трактату Геродіана “Історія після Марка Аврелія”* / Ф. В. Довбищенко // [Мовні і концептуальні картини світу](#). – 2015.– Вип. 1. – С. 242-253.
4. Иссерс О.С. *Коммуникативные стратегии и тактики русской речи*. Изд. 5-е. — М.: Издательство ЛКИ, 2008. — 288 с.
5. Кольхауэр М. *Роман и идеология. Точки зрения* // Новое литературное обозрение. – 1995. – № 14. – С. 72–86.
6. Ткачук О.М. *Наратологічний словник*. – Тернопіль: Астон, 2002.
7. Шмид В. *Нарратология*. – М.: Языки славянской культуры, 2003.
8. Birley, Anthony R. *Septimius Severus: The African. Emperor*, London: Routledge 1999. Pp. xii + 292.
9. Genette, Gérard. *Discours du récit*. – Paris: Editions Du Seuil, 1972.
10. Herodian, and Carlo M. Lucarini. *Regnum post Marcum*. Monachii [Munich]: Saur, 2005.
11. Ingarden, Roman. *Vom Erkennen des literarischen Kunstwerks*. – Tübingen, 1968.
12. Iser, Wolfgang. *The reading process: A Phenomenological approach* // New Literary History. Vol. 3, 1972. P. 279 – 299.
13. Lévi-Strauss, Claude. *Anthropologie structurale*. – Paris:, Pion, 1958.

References

1. *Antologija svitovoi' literaturno-krytychnoi' dumky XX st.*/За ред. Marii' Zubryc'koi' [Anthology of literary critique of the XX century/edited by M.Zubryc'ka]. – Lviv: Litopys, 2001 (In Ukr.).
2. Bremon K. *Strukturnoe izuchenie povestvovatel'nyh tekstov posle V. Proppa* [Structural study of narratives after V. Propp] // Semiotika: Antologija / Sost. Ju.S. Stepanov. Izd. 2-е, ispr. i dop.[Semiotics: anthology / Edited by Y. Stepanov. Second edition, corrected and complemented]. – М.: Akademicheskij Proekt; Ekaterinburg: Delovajakniga, 2001 (In Russ).
3. Dovbyshchenko F.V. *Komunikatyvna struktura I knygy traktatu Gerodiana “Istorija pislja Marka Avrelija”* [The communication structure of the book III of Herodian's “History of the Roman empire”] / F.V. Dovbyshchenko // *Movni i konceptual'ni kartyny svitu* [Language and concept-based worldview]. – 2015. – Vol. 1. – P. 242-253 (In Ukr.).
4. Issers O.S. *Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi* [Communicative strategies and tactics of the Russian discourse]. 5th edition. – Moscow.: LKI, 2008. – 288 p (In Russ.).
5. Kol'haujer M. *Roman i ideologija. Tochki zrenija* [Colhouer M. Novel and Ideology. The point of view] // *Novoe literaturnoe obozrenie*. – 1995. – Vol. 14. – P. 72-86 (In Russ.).
6. Tkachuk O.M. *Naratologichnyj slovnyk* [Dictionary of Narratology]. – Ternopil: Aston. 2002 (in Ukr.).
7. Shmid V. *Narratologija* [Narratology]. – Moscow.: Jazyki slavyanskoj kul'tury [Languages of the Slavic Culture], 2003 (In Russ.).
8. Birley, Anthony R. *Septimius Severus: The African. Emperor*, London: Routledge 1999. Pp. xii + 292.
9. Genette, Gérard. *Discours du récit*. – Paris: Editions Du Seuil, 1972.
10. Herodian, and Carlo M. Lucarini. *Regnum post Marcum*. Monachii [Munich]: Saur, 2005.
11. Ingarden, Roman. *Vom Erkennen des literarischen Kunstwerks*. – Tübingen, 1968.
12. Iser, Wolfgang. *The reading process: A Phenomenological approach* // New Literary History. Vol. 3, 1972. – P. 279 – 299.
13. Lévi-Strauss, Claude. *Anthropologie structurale*. – Paris:, Pion, 1958.

Problems of classical philology and neohellenic studies
© *Dovbyshchenko F.*, fedor.dovbyshchenko@gmail.com

The Information Discordance of the Levels of Authorial and Narratorial Communication in the Book III of Herodian's “History...” (in Ukrainian)